

UKRAINE'S FOREIGN TRADE: TRENDS UNDER MARTIAL LAW

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Yaroslav Humeniuk¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-472-6-10>

Зовнішня торгівля відіграє важливу роль у підтримці економіки, формуванні бюджету, залученні країни у глобальні світогосподарські зв'язки. Дослідження її стану та тенденцій є важливим науковим завданням, для побудови ефективної системи державного регулювання. В умовах воєнного стану вектор міжнародної торгівлі, її структура та обсяги напряму впливають на спроможності забезпечення національної безпеки. Обсяги обороту також є показником визнання якості/корисності вітчизняної продукції для світової спільноти, у меншій мірі – показником конкурентоздатності. Крім цих факторів, зовнішня торгівля має рядок контурних маяків, які показують оцінку, ставлення, сприйняття та сприяння міжнародного співтовариства нашої державі у боротьбі з агресором, вона є своєрідним засобом дипломатії.

Масштаби зовнішньої торгівлі України у довоєнний період, починаючи з 2018 року та до середини 2024 приведено у табл. 1, де розкрита динаміка обсягів експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обороту. Беручи за вихідні дані 2018 року, за станом на середину 2024 року майже всі аналізовані позиції зовнішньої торгівлі зазнали суттєвих змін. Так, загальний торговельний оборот у 2023 році ледве зрівнявся з обсягами 2018 року, тоді як у передвоєнному 2021 році зростання сягнуло 33,67%. За цей же період експорт знизився на 16,61%, тоді як до війни він демонстрував зростання у 45,61%. Обсяги експорту товарів та послуг з України зменшувалися особливо суттєво протягом 2020, 2022 та 2023 рр. Аналітики визначили, що вже у першому півріччі 2022 року обсяг експорту помітно зменшився, і саме тому НБУ застосував до курсу гривні адміністративні методи, щоб втримати його від стрімкого падіння, підняттям фіксованого значення з 29 до 36,6 грн/\$ [3].

¹ Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Таблиця 1

**Масштаби і характеристика зовнішньої торгівлі України,
2018–2024 рр., \$млн**

	Оборот	Експорт	Імпорт	Сальдо	Частка у ВВП	Експортна квота	Імпортна квота	Коефіцієнт покриття імпорту
2018	99396	43341	56055	-12714	75,97	33,13	42,85	77,32
2019	106443	46091	60351	-14261	69,22	29,97	39,25	76,37
2020	97064	45143	51921	-6778	62,39	29,02	33,37	86,95
2021	132868	63113	69755	-6642	66,40	31,54	34,86	90,48
2022	96528	40944	55584	-14640	59,58	25,28	34,31	23,57
2023	99750	36183	63567	-27384	55,80	20,24	35,56	56,91
2023*	50003	19540	30463	-10937	93,39	36,50	56,90	64,14
2024*	52803	19598	33205	-13606	98,26	35,16	59,58	59,03

* - за перше півріччя

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [1]

Обсяги імпорту у 2023 році зросли на 13,40%, довоєнний рівень росту становив 24,44%. Обсяги імпорту товарів та послуг в Україну зменшувалися протягом 2020 та 2022 років, але уже в 2023 році вони зростають. Сальдо торговельного балансу найглибшого падіння за аналізований період зазнало у 2023 році і було негативним за весь аналізований період.

Значне скорочення ВВП в умовах воєнного стану зумовило зростання частки торговельного обороту зовнішньоекономічної діяльності у її структурі на 20,17 п.п. у 2023 році, проти довоєнного зростання у 9,57 п.п. у 2021 році. Відношення імпорту до ВВП характеризує ступінь імпортової залежності економіки країни, яка станом на 2023 рік склала 36%, що майже вдвічі перевищує нейтральні показники та характеризує значні диспропорції зовнішньоторговельної діяльності України, що спричинені війною і значним дефіцитом на ряд товарів.

Експортна квота характеризує здатність країни конкурувати на світовому ринку та потребу в імпорті, і вона знизилася на 12,89 п.п. проти 1,59 п.п. Імпортна квота характеризує значення імпорту для економіки загалом, її значення стабільно знижувалось у довоєнний і у період воєнного стану. на 7,29 та 7,99 п.п. відповідно. При цьому коефіцієнт покриття імпорту знизився у 2023 році на 20,41 п.п., тоді як до війни він знижувався значно повільніше – на 13,16 п.п.

Динаміка торговельного балансу за даними Державної служби статистики України за перше півріччя 2024 року свідчить, що експорт товарів склав 19598\$млн, що відповідає рівневі I півріччя 2023 року, імпорт за цей період склав 33205 \$млн, що вище на 9% за зівставний період 2023 року. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,59, рік тому він був вищим – 0,64.

Курс гривні вирівнявся ще у 2022 році, завдяки міжнародній фінансовій допомозі та частковому відновленню обсягів експорту. Але ситуація залишається у стані глибокої рецесії, негативне сальдо з -14640 \$млн у 2022 році зросло до -27384 \$млн у 2023 році, тоді як у довоєнному 2021 році воно складало -6642 \$млн.

Розрахунки підтверджуються аналітикою Мінекономки [2], моніторинг якого основних подій в економіці України за станом на липень 2024 року показує, що у I півріччі 2024 року чистий відтік валюти сформувався насамперед за каналами зовнішньої торгівлі і загалом у I півріччі 2024 року сформувалося перевищення відтоку валюти над її притоком на 2,8 \$млрд, тоді як у I півріччі 2023 року притік валюти перевищував її відтік на 10,4 \$млрд. Одночасно відбулось покращення сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами внаслідок збільшення експорту та імпорту товарів, експорту послуг, але при зменшенні імпорту послуг.

Висновки. Отже, на даному етапі основна роль зовнішньої торгівлі – підтримка економіки, зміцнення гривні та бюджетоформуєчий вплив. Надалі, в залежності від розвитку політичної ситуації та стану фінансової системи України, ця роль значно розшириться. За суттю, політика, яку обере країна у цій сфері, зводитиметься до вибору шляху розвитку – чинників зростання ВВП країни, генерації ресурсів у галузях, які спрямовані на зовнішньоторговельну діяльність, стан інфраструктури, доходності галузей та підприємств.

Подальший аналіз зовнішньої торгівлі України в умовах воєнного стану вимагає детального аналізу товарної структури і географії торговельних зв'язків.

Список використаних джерел:

1. Сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Моніторинг основних подій в економіці України. URL: <http://surl.li/rwidwk>
3. Як війна вплинула на міжнародну торгівлю України. URL: <https://blog.youcontrol.market/iak-viina-vplinula-na-mizhnarodnu-torghivliu-ukrayini/>